

Narušená komunikační schopnost – jazykové roviny, charakteristika NKS,
klasifikace, etiologie

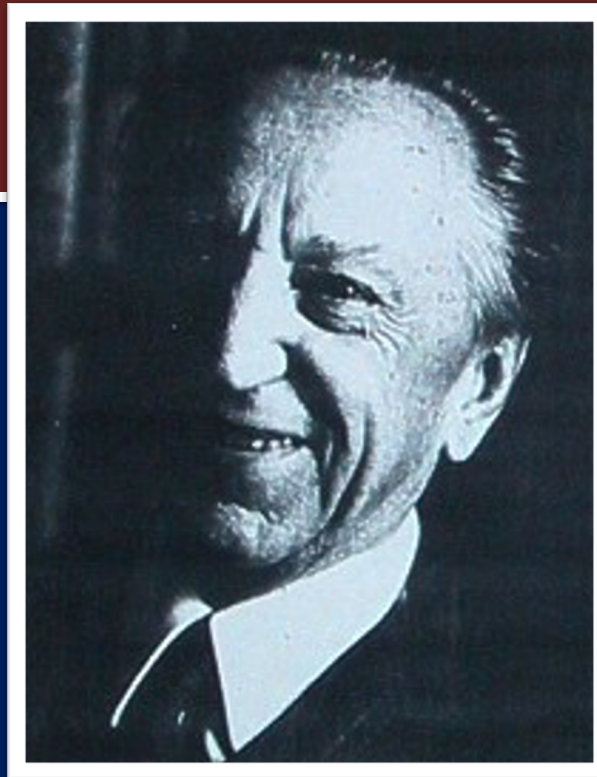
Logopedie

str. 117

PhDr. Lenka Gajzlerová, Ph.D.

Logopedie

- formoval se v 1. pol. 20. stol.
- řeckého logos – slovo
- paidea – výchova
- u nás vymezil Miloš Sovák
  - jako speciálně pedagogický obor
  - dříve obor medicínský
- „...definujme logopedii jako vědní obor interdisciplinárního charakteru, jehož předmětem jsou zákonitosti vzniku, eliminování a prevence NKS. **Logopedie v moderním chápání je vědou, zkoumající NKS z hlediska jejích příčin, projevů, následků, možností diagnostiky, terapie i prevence**“

Komunikace a řeč

- z lat. communicatio
- lidská schopnost používat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů

Řeč

- jedná se o vědomé užívání jazyka jako složitého systému znaků a symbolů ve všech jeho formách

Jazykové roviny - Lechta

Jazyk – soustava zvukových a druhotných dorozumívacích prostředků znakové podstaty

- **morfologicko-syntaktickou** (gramatickou)
  - odráží celkovou úroveň duševního vývoje dítěte
- **lexikálně-sémantickou** (obsahovou)
- **foneticko-fonologickou** (zvukovou)
  - charakterizuje stránku výslovnosti jednotlivých hlásek
- **pragmatickou**
  - sociálního uplatnění komunikační schopnosti; projev sociálních a psychologických aspektů komunikace

Narušená komunikační schopnost

definice prof. Viktora Lechty

- *„Komunikační schopnost jednotlivce je narušena tehdy, když některá rovina (nebo několik rovin současně) jeho jazykových projevů působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, syntaktickou, morfológickou, lexikální, pragmatickou rovinu nebo o verbální i nonverbální, mluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i receptivní složku.“*

Opožděný vývoj řeči (OVŘ)

- nemluví-li dítě ve 3 letech – hledat příčiny
- odborná vyšetření
  - pediatr, psycholog, foniatr, vyš. intelektu, ORL

Etiologické faktory

- později, často dyslalie
- případně dle vyšetření stanovena diagnóza - vývojová dysfázie

Vývojová dysfázie

- porucha centrálního charakteru
- = specificky narušený vývoj řeči
- **projev**
  - snížená schopnost až neschopnost dítěte verbálně komunikovat, i když podmínky jsou dobré
- zasahuje receptivní i expresivní složky řeči, výslovnost, gramatickou strukturu, slovní zásobu

Vývojová dysfázie

- **deficity**

- v motorické oblasti, grafomotorice

- lehce unavitelní

- ve školním věku často SPU

- <http://www.youtube.com/watch?v=SNpCe3DajOw>

- 1:48; Hody hody doprovody...

Afázie

- centrální porucha řeči
- **příčiny** – poškození či onemocnění CNS
- řeč byla plně vyvinuta → došlo ke ztrátě již nabyté schopnosti komunikovat
- složitá systémová porucha
- <https://www.youtube.com/watch?v=b5Noksdpfdkg>
  - 5.53 (od 3:00); paní s Afázií

Afázie

- u dětí – **dětská afázie**
- postihuje vyvíjející se řeč
- vyvozování řeči o to složitější
- záleží na době postižení mozku, v které etapě vývoje řeči a na rozumových schopnostech dítěte

Mutismus

- neurotická a psychotická porucha řeči
- mutismus a elektivní (selektivní) mutismus
- ztráta artikulované řeči
- narušení je psychogenně podmíněné

Elektivní mutismus

- ztráta řeči, oněmění vázané na určitou situaci, prostředí, osobu
- trvá-li nejméně jeden měsíc
  - po vstupu do školy, mateřské školy
- nonverbální komunikace někdy zachována, nebo šeptají,...

Koktavost (Balbuties)

- poruchy plynulosti (fluence) řeči
- syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení
- **projev**
  - nedobrovolným tonickým, klonickým přerušováním plynulosti řeči (Lechta, V.)
- **objevuje se**
  - poruchy nonverbálního chování – tiky, žvýkání, mrkání, motorický neklid

Etiologie balbuties

- nejsou spolehlivě stanoveny
- dědičné dispozice, orgánové poruchy
- neurologický nále, elektrická aktivita mozkových hemisfér
- **odstranění**
  - několik různých terapií, klubů, center, spolků
- odstraňujeme její příznaky
- <http://www.videacesky.cz/navody-dokumenty-pokusy/koktavost-nebo-li-balbutismus>
  - 1:40 – 2:58; rozhovor v AJ s titulky
- <https://www.youtube.com/watch?v=IAhaKvPVjZY&t=3889s>
  - od 1:02:33; zpěvák Miroslav Sýkora

Breptavost (Tumultus sermonis)

- poruchy plynulosti (fluence) řeči - tempo mluvy
- extrémně zrychlené tempo řeči, až nesrozumitelná řeč
- projevy
  - opakování a vynechávání slabik
- **dysprozódie** – porucha modulačních faktorů

Etiologie tumultus sermonis

- NEpatří k neurózám řeči
- nález na EEG – orgánový podklad
- vliv dědičnosti, poruchy v dominanci hemisfér (zkřížená lateralita)

Huhňavost (Rinolalie)

- porucha zvuku řeči
- patologicky změněná nosovost
- poruchy zvuku jednotlivých hlásek při artikulaci
- vždy nejdříve medicínská léčba, pak až logopedická

Rinolalie

- **snížená** – uzavřená huhňavost
- **zvýšená** – otevřená huhňavost
- **smíšená** – kombinace obou

Palatolalie

- porucha zvuku řeči
- NKS na základě rozštěpu obličejové oblasti (tzv. orofaciální rozštěp) a narušení funkce patrohltanového mechanismu
- rozštěp rtu, tvrdého patra, měkkého patra nebo alveolárních výběžků
- rozštěp – vývojová vada
- charakteristické
  - změny rezonance, porušení artikulace, nonverbálního chování

Palatolalie

- setkáme se s
  - OVŘ – opožděný vývoj řeči
  - poruchami sluchu
  - deformaci hlasu
- komplexní péče od narození
- prvotní péče lékařská – chirurgie, pediatrie, foniatrie, stomatologie
- pak až u 80 % intervence logopedická

Dyslalie (Patlavost)

- porucha artikulace
- nejrozšířenější NKS
- neschopnost, nebo porucha používat jednotlivé hlásky nebo skupiny hlásek
- sykavky – sigmatizmus
- L – lambdacizmus

Etiologie dyslalie

nedostatky ve

- sluchové percepce,
- fonematické diferenciaci (rozlišení hlásek ve slově),
- poruchy sluchu, poruchy CNS,
- nesprávný řečový vzor...

Dysartrie

- porucha procesu artikulace jako celku při organickém poškození CNS
- **anartrie** – úplná neschopnost artikulovat
- porucha hláskování
- narušeny prozodické faktory –
- nejčastěji u MO

Etiologie dysartrie

- **v prenatálním období** – úrazy matky, infekční onemocnění matky, krvácení do mozku plodu, nedonošení
- **v perinatálním období** – asfyxie během porodu, drobné, či větší krvácení při porodu
- **v postnatálním** – encefalitida, meningitida, horečky, intoxikace v prvních měsících
- **v pozdějším věku** – cévní onemocnění, nádory, metastázy, úrazy hlavy, degenerativní poškození a intoxikace CNS

Poruchy hlasu

- hlas – nositel informací
- = patologická změna individuální struktury hlasu, změna v jeho akustických kvalitách, způsobu tvoření a používání, výskyt vedlejších zvuků
- **organicky podmíněné**
- **x funkční**
- **x psychogenní**

Poruchy hlasu – etiologie a léčba

- vrozené odchylky, dědičnost,
- centrálně podmíněné poruchy hlasu, porušení inervace svalstva hrtanu,
- **nesprávné užívání hlasu, špatná hlasová hygiena,**
- léčba – věcí lékařskou – foniatr, otorinolaryngolog
- pak – hlasová cvičení s logopedem

Symptomatické poruchy řeči

- NKS dominantní, nebo symptomem jiného dominantní ho postižení
- =narušení komunikační schopnosti provázející jiné, dominantní postižení, nemoc, poruchu (Lechta, V. 1990)
- nejčastěji u MO, MP

Použitá literatura

Další literatura

